

Eräistä kirjailijoille ja kääntäjille suoritettavista apurahoista ja avustuksista annetun lain uudistamiseksi, työryhmä (asettämispäätös OKM/43/040/2019)

Eriävä mielipide Reetta Kettunen/Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta

Kohdistan eriävän mielipiteeni esityksen kolmannen pykälän toiseen momenttiin, tuen jakautumiseen kauno- ja tietokirjallisuuden välillä.

Laki eräistä kirjailijoille ja kääntäjille suoritettavista apurahoista ja avustuksista on ollut voimassa vuodesta 1961. Lain kautta ohjautuu suurin osa kirjailijoiden ja kääntäjien saamasta julkisesta tuesta apurahoina ja avustuksina.

Nykykäytännön mukaan apurahoina ja avustuksina jaettavan määrärahan suuruus lasketaan yleisten kirjastojen edellisenä kalenterivuonna kirjahankintoihin käytetystä rahamäärästä, josta se on 10 prosenttia. Osuutta korotettiin viimeksi vuonna 1983, jolloin tietokirjallisuus otettiin mukaan lain piiriin. Lain laajentuminen tietokirjallisuuteen toteutettiin korottamalla määrärahan suuruutta yhdeksästä prosentista 10 prosenttiin yleisten kirjastojen kirjahankinnoista. Korotusosuus osoitettiin tietokirjallisuudelle. Näin syntyi käytäntö, jonka mukaan määrarahasta 90 prosenttia myönnetään kaunokirjallisuuden alan kirjailijoille ja kääntäjille ja 10 prosenttia tietokirjallisuuden alan kirjailijoille ja kääntäjille.

Vuonna 2019 asetettiin työryhmä uudistamaan laki eräistä kirjailijoille ja kääntäjille suoritettavista apurahoista ja avustuksista (asetuspäätös OKM/43/040/2019). Työryhmä asetti tavoitteekseen uudistaa laki kokonaisuudessaan.

Työn kuluessa asettamispäätöksen tulkinnassa on päädytty linjaukseen, jonka mukaan asetus päätöksen tehtäväkuvaukseen ei kuulunut kauno- ja tietokirjallisuuden jakosuhteen 90 – 10 tarkastelu. Työryhmä oli työn alussa, kevätkaudella 2020 käsitellyt ko. jakosuhdetta. Asettamispäätöksen syksyn 2020 tulkinnan mukaan jakosuhdetta ei ollut tarkoitettu työssä käsitellä. Näin ollen työryhmän ehdotukseen päätyneet jakoesitys 90 – 10 siirtyi sellaisenaan vanhasta lainsäädännöstä. Jakosuhteelle ei esitetä säännöskohtaista perustelua. Jakosuhte on selkeä prosentuaalinen määre, joten sen avaamista lisätiedoilla ei katsottu tarpeelliseksi. Lisäksi perusteluissa tulisi tuoda esiin asiat, jotka muuttuvat vallitsevaan oikeustilaan verrattuna. Koska ko. jakosuhdetta ei työryhmän asettamispäätöksen tulkinnan mukaan työryhmässä käsitelty, se ei ole muuttunut.

Työryhmän jäsenenä jätän eriävän mielipiteen pykälän kolme toiseen momenttiin, tuen jakautumiseen kauno- ja tietokirjallisuuden välillä suhteessa 90 – 10 seuraavilla perusteluilla:

1. Sanna Marinin hallitusohjelma korostaa elävää kulttuuria sivistysvaltion perustana ja nostaa esille kotimaisilla kielillä julkaistavan tietokirjallisuuden (ohjelmassa termillä tiedekirjallisuus) tukemisen (1). Eduskunnan aikaisemmin käymissä keskusteluissa on korostettu tietokirjallisuuden ja sen kääntämisen tuen kehittämisen välttämättömyyttä. Samalla on painotettu, ettei kaunokirjallisuuden saama tuki vähentyisi (2).

2. Nk. kirjastoapurahan laajentuminen tietokirjallisuuteen (1983) toteutettiin korottamalla määrärahan suuruutta yhdeksästä prosentista kymmeneen prosenttiin yleisten kirjastojen kirjahankinnoista. Korotusosuus osoitettiin tietokirjallisuudelle (3). Jakosuhteen 90 – 10 voidaan siis sanoa olevan jokseenkin keinotekoinen eikä se perustu alan tunnuslukuihin.
3. Suomessa julkaistaan määrällisesti eniten tietokirjallisuutta (4). Tietokirjallisuus saa vähemmän julkista tukea (5). Apurahoihin kohdistuu kova hakupaine (6).
4. Kotimainen kirjallinen kulttuuri tarvitsee lisää julkista tukea. Tätä todentavat selvitykset kirjailijoiden taloudellisesta asemasta (7 ja 8). Tulonmuodostuksen tunnuslukujen pohjalta voidaan kuitenkin kysyä, onko jakosuhte 90 – 10 oikeutettu.

Totean, että kirjallisuuden tukimuotoja tulee tarkastella kokonaisuutena ja jakaa julkista tukea tasa-arvoisemmin kirjallisuuden eri muotojen välille. Jaon tulee pohjata alan tunnuslukuihin ja jakosuhte on perusteltava.

Kotkassa 7.1.2021

Reetta Kettunen
Pääsihteeri
Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta

Viitteet:

1. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 2019.
2. [SiVM 12/83](#).
[SIVL 8/2001](#).
[VaVM 37/2001](#).
3. [SiVM 12/83](#).
4. [Tilastokeskuksen kulttuuritilastojen Uutuuskirjojen nimeketuotanto kirjallisuudenlajeittain 2003–2019](#) mukaan vuonna 2019 nimekkeitä julkaistiin seuraavasti (prosenttiosuudet): tietokirjat 42,6; lasten ja nuorten kirjat 26,9; kaunokirjallisuus 19,7; koulu- ja kurssikirjat yhteensä 7,8 ja sarjakuvakirjat 3 prosenttia.
5. [Tiina Käkelä-Puumala, OKM työryhmämuistioita ja selvityksiä 2012:15 \(PDF\)](#).
6. [Vuonna 2020 nk. kirjastoapurahojen kaunokirjallisuuden apurahaa](#) haki 593 kirjailijaa ja 105 kääntäjää. Tietokirjailijoiden hakemuksia tuli 242 ja tietokirjallisuuden kääntäjien 21. Rahoitusta myönnettiin seuraavasti: kaunokirjailijoiden hakemuksista rahoitettiin 227 eli 38% ja kääntäjien 56 eli 53 %; tietokirjallisuuden hakemuksista rahoitettiin 35 eli 14% ja tietokääntäjien 9 eli 43%.
[Vuonna 2020 tiedonjulkistamisen apurahahakemuksia](#) saapui 412 kpl, joista tietokirjahakemuksia oli 286 kpl. Rahoituksia myönnettiin 56 hankkeelle eli 14%. Tietokirjan tekemiseen sai apurahan yhteensä 41 hakijaa, mikä vastasi 82% myönnetystä rahoituksesta.

7. [Mikko Grönlund 2018: Kirjailijoiden taloudellinen asema Suomessa 2017. Turun yliopisto, Brahea-keskus \(PDF\).](#)
8. [Mikko Grönlund 2019: Mitä tietokirjailija tienaa? Tietokirjailijoiden taloudellinen asema Suomessa 2018. Turun yliopisto, Brahea-keskus \(PDF\).](#)